

DEFICIENȚE CARE CARACTERIZEAZĂ SISTEMUL DE PROTECȚIE A COPILULUI ÎN ROMÂNIA

CRISTINA DÂMBOEANU*

ABSTRACT

SHORTCOMINGS OF THE CHILD PROTECTION SYSTEM IN ROMANIA

This article aims to emphasize the main shortcomings characterizing the system for the protection of children's rights in Romania. In this respect, the article presents the results of a qualitative research project, based on interviews and focus-group discussions with specialists in the field of child protection. This research was carried out by the Institute of Sociology within the National Research, Development and Innovation Plan (PNII), the *Ideas* program.

Keywords: child abuse, child protection, child rights.

1. INTRODUCERE

În România, adoptarea, în anul 2004, a pachetului legislativ din domeniul protecției și promovării drepturilor copilului¹, a reprezentat unul dintre cei mai importanți pași în procesul de reformă a sistemului de ocrotire a minorilor. Cu toate că acesta a contribuit, în mod semnificativ, la ameliorarea situației copilului în țara noastră, cele mai recente cazuri de abuzuri mediatizate arată că sistemul este totuși departe de a funcționa în mod eficient.

Pentru a identifica principalele probleme care caracterizează sistemul de protecție a copilului, am efectuat o serie de interviuri și *focus-grup*-uri cu experții

* Address correspondence to dr. Cristina Dâmboeanu, cercetător științific: Institutul de Sociologie al Academiei Române, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: cristinadamboeanu@yahoo.com.

¹ Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției, cu modificările și completările ulterioare, Legea nr. 274/2004 privind înființarea, organizarea și funcționarea Oficiului Român pentru Adopții, cu modificările și completările ulterioare, și Legea nr. 275/2004 pentru modificarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 12/2001 privind înființarea Autorității Naționale pentru Protecția Copilului și Adopție.

implicați în domeniul protecției drepturilor copilului, precum și cu specialiștii care își desfășoară activitatea în sfera prevenirii și controlului social al actelor de abuz săvârșite în familie asupra minorilor. Cercetarea empirică face parte dintr-un studiu mai amplu, realizat de Institutul de Sociologie, în cadrul Planului Național de Cercetare, Dezvoltare și Inovare PNII, programul IDEI².

2. INSTRUMENTAREA UNUI CAZ DE ABUZ SĂVÂRȘIT DE PĂRINȚI ASUPRA COPIILOR

În concordanță cu informațiile furnizate de participanții la discuții, sesizările cu privire la cazurile de abuz se primesc atât la Telefonul Copilului, 983, cât și din partea victimei, cadrelor didactice sau medicale, polițiștilor, reprezentanților Primăriilor, vecinilor, rudelor sau chiar părinților minorului abuzat.

Cazurile de maltratare a copilului se instrumentează de către reprezentanții Direcțiilor Generale de Asistență Socială și Protecție a Copilului (D.G.A.S.P.C.), în colaborare strânsă cu poliția și primăria localității în care minorul își are domiciliul. În funcție de gravitatea cazului semnalat, există trei posibile direcții de acțiune:

1. dacă, pe baza evaluării directe a specialiștilor D.G.A.S.P.C. și a declarațiilor vecinilor, se ajunge la concluzia că în familia respectivă există **riscul** ca acel copil să fie abuzat sau neglijat, se întocmește un raport, care, împreună cu procesul-verbal al poliției și cu declarațiile martorilor, se prezintă în instanță, cu solicitarea de a li se permite reprezentanților D.G.A.S.P.C. accesul în casă, în vederea protejării copilului și a scoaterii sale din mediul de risc în care se află;

2. în cazul în care se constată existența **unui pericol iminent** pentru copil, din cauza abuzului sau neglijării, se intervine imediat, pentru scoaterea din mediul familial și plasarea sa în regim de urgență. Această măsură se adoptă fie în baza dispoziției directorului general adjunct al D.G.A.S.P.C., în cazul în care părinții copilului nu se opun unei asemenea măsuri, fie în baza unei ordonanțe prezidențiale emise de instanța judecătorească, când aceștia refuză să își dea acordul. În termen de 48 de ore de la data executării acestei ordonanțe, D.G.A.S.P.C. este obligată să sesizeze instanța. Aceasta va analiza motivele care au stat la baza măsurii adoptate de către D.G.A.S.P.C. și se va pronunța, după caz, cu privire la menținerea plasamentului în regim de urgență sau la înlocuirea acestuia cu măsura plasamentului într-un centru rezidențial, instituirea tutelei sau reintegrarea copilului în familia sa. În unele cazuri, instanța se va pronunța și cu privire la decăderea, totală sau parțială, a abuzatorilor din exercitiul drepturilor părintești.

² „Abuzul exercitat în familie asupra copiilor și protecția socială a acestora. Studiu victimologic multidisciplinar”, proiect finanțat de CNCSIS în cadrul Planului Național de Cercetare Dezvoltare PNII, Programul IDEI – Proiecte de Cercetare Exploratorie tip PCE (nr. contract 318/01.10.2007, perioada de derulare: octombrie 2007– septembrie 2010, director de proiect: c.s. I Sorin M. Rădulescu).

3. în cazul în care **nu există suspiciuni** cu privire la producerea unui act de abuz, dar au existat conflicte în familia respectivă, se propune un program de consiliere psihologică a părinților și monitorizarea lor.

În situația în care s-a instituit măsura de protecție, D.G.A.S.P.C. are obligația, conform Legii 272/2004, să întocmească planul individualizat de protecție, respectiv documentul prin care se realizează planificarea serviciilor, prestațiilor și a măsurilor de protecție specială a copilului, în vederea integrării sale într-un mediu familial stabil și permanent.

Pe toată durata plasamentului în regim de urgență, se suspendă exercițiul drepturilor părintești, până când instanța se pronunță asupra menținerii sau înlocuirii măsurii. Această suspendare are un caracter provizoriu și operează în temeiul legii, iar nu ca urmare a deciziei unui organ administrativ. Pe perioada suspendării, drepturile și obligațiile părintești privitoare la persoana copilului sunt exercitate și, respectiv, sunt îndeplinite de către persoana, familia, asistentul maternal sau de către șeful serviciului de tip rezidențial, care a primit copilul în plasament, în regim de urgență.

Experții intervievați au arătat că, deși, potrivit legii, durata șederii minorilor într-un centru de primire în regim de urgență nu trebuie să depășească o lună de zile, există numeroase situații când aceștia au stat în medie chiar și 4–5 luni înainte de a se lua o decizie cu privire la plasamentul lor. Această situație este datorată atât familiei, care nu pune întotdeauna la dispoziția D.G.A.S.P.C. actele necesare pentru a înainta dosarul în instanță, cât și termenelor mari, cu care operează unii judecători.

În cadrul centrelor în grija cărora sunt plasați copiii, se desfășoară, conform celor declarate de repondenți, atât activități de susținere a copilului pentru depășirea traumei generate de mediul familial, cum ar fi, de exemplu, consiliere psihologică, îndrumare, informare, cât și activități care vizează asigurarea nevoilor de îngrijire, securitate fizică și emoțională, activități ludice și educative, activități de socializare și petrecerea timpului liber; activități menite să respecte dreptul copilului la sănătate: evaluarea medicală, asigurarea tratamentului medical necesar, oferirea unui regim alimentar adecvat.

3. DIFICULTĂȚI CU CARE SE CONFRUNTĂ SPECIALIȘTII ÎN INSTRUMENTAREA UNUI CAZ DE ABUZ

a. Principalele dificultăți, cu care reprezentanții D.G.A.S.P.C. intervievați se confruntă în activitatea lor de zi cu zi, se referă la deficitul de personal și slaba calificare profesională a resurselor umane existente la nivelul autorităților locale, cu care sunt obligați să colaboreze. În special în mediul rural, primăriile nu dispun de un compartiment de asistență socială, existând cel mult o persoană căreia i s-au transferat atribuții în acest sens. Din acest motiv, mulți angajați din primării neglijează aspectele legate de protecția drepturilor copilului, fiind preocupați în

mai mare măsură de rezolvarea altor probleme sociale, existente pe plan local (acordarea ajutoarelor de încălzire, a venitului minim garantat etc.). În plus, o parte din aceștia nu cunosc prevederile Legii 272/2004 și, în consecință, nu intervin și nu sesizează anumite tipuri de abuzuri, cum ar fi, de pildă, exploatarea prin muncă a copiilor. Cei intervievați explică:

Întâmpinăm dificultăți din partea autorităților locale. În cele mai multe cazuri, acestea nu dispun de un compartiment de asistență socială. Există cel mult o persoană desemnată să se ocupe de asistența socială pe raza localității, iar acea persoană de multe ori îndeplinește și alte atribuții: bibliotecar, agent agricol, referent de stare civilă. Și iarăși, cu o singură excepție sau două, sunt cazuri în care aceste persoane nu au studii de asistență socială. În această situație, bineînțeles că nu cunosc nici prevederile Legii 272 și, necunoscându-le, nu au cum să intervină, măcar în sensul de a semnala. Nu știu ce reprezintă exploatarea prin muncă, nu știu multe lucruri! (E.V. – Responsabil de relația cu mass-media, DASPC Giurgiu)

Din păcate, primăriile au persoane cu atribuții pe partea de asistență socială, dar fără studii în domeniu și, de cele mai multe ori, ele sunt depășite de problemele cu care se confruntă. Astfel, în loc să intervină prompt la nivel local, ne cer nouă să intervenim. În aceste condiții, de cele mai multe ori, din păcate, se rupe legătura dintre copil și familie, și asta tocmai din cauză că nu se acționează la nivel local. (A.M. – Asistent social la DASPC Dâmbovița, „Serviciul Urgență și Telefonul Copilului”)

Și la nivelul D.G.A.S.P.C. există, potrivit respondenților, o lipsă acută de specialiști, asistenți sociali și psihologii existenți făcând cu greu față volumului mare de activitate, mai ales că sarcinile lor de serviciu sunt multiple. Tot datorită numărului redus de angajați ai D.G.A.S.P.C., în unele județe nu s-a dezvoltat întreaga rețea de servicii destinate asistenței familiilor vulnerabile. De exemplu, în județul Prahova nu există servicii destinate sprijinirii și consilierii părinților decăzuți din drepturi. În această situație, arată experții intervievați, deși copilul este scos din mediul abuziv și i se aplică o măsură de protecție, cu familia acestuia nu se mai lucrează în continuare, iar după o anumită perioadă de timp, cu toate că părinții nu și-au reevaluat conduita față de minor, vor solicita și li se va acorda încredințarea sa, cu șanse mari ca acesta să fie abuzat din nou.

Cu lipsa resurselor umane se confruntă și personalul centrelor de primire în regim de urgență, în cadrul cărora, așa cum explică psihologul interviat la Bacău, datorită specificului, orice activitate cu copiii, prevăzută a fi realizată într-o anumită zi, poate fi amânată, din pricina cazurilor nou venite, care au prioritate. Nici în ceea ce privește centrele rezidențiale situația nu este mai bună, de pildă, în cadrul unor apartamente de tip familial neexistând un educator sau un pedagog social, ci doar referenți și supraveghetori de noapte.

R: Sunt eu, psiholog, există un asistent social, șeful de Centru și lucrătorii, supraveghetorii de noapte. I: Dumneavoastră vă descurcați cu cele aproape 20 de cazuri pe care le aveți? R: Este dificil, pentru că la noi, fiind centru de primire în regim de urgență, se întâmplă să îți programezi ceva pe ziua respectivă și fie să apară un caz-două, fie să se ivească o vizită a unui părinte și atunci trebuie să fii prezent și colo și colo. E, e greu! (M.I. – Psiholog, Centrul de Primire în Regim de Urgență aflat în subordinea DASPC Bacău)

R: Educator n-avem în apartamente. Aici e o problemă. Eu cred că s-a făcut o greșeală cândva. Deci, când aparțineam de învățământ, existau educatorii specializați, bine, sunt compensați de școala specială într-adevăr. Dar zic eu că ar fi nevoie de un pedagog social, care să stea acolo în apartament cu ei, pentru că oamenii care lucrează sunt referenți și supraveghetori de noapte. Și ei n-au specializare. I: Nu sunt nici asistenți sociali? R: Au un curs de asistent social de nivel mediu, de scurtă durată, dar eu zic că era bună o psihopedagogie. Nu s-au mai făcut, după ce n-am mai aparținut de învățământ și un program educațional trebuia acolo. (M.G. – Psihologul Complexului de Servicii Comunitare „Floarea de Colț” din Târgoviște)

De asemenea, în concordanță cu relatările specialiștilor D.G.A.S.P.C., în anumite județe numărul asistenților maternali este insuficient. În plus, datorită lipsei unei selecții riguroase a persoanelor care pot lua în grijă copiii abandonați, neglijanți sau abuzați, o parte a acestor „părinți de profesie” se dovedesc a nu avea pregătirea necesară creșterii și educării minorilor.

Sunt asistenți maternali, care au un singur copil, dar cu handicap grav și noi am început să forțăm nota, să dăm și al doilea copil cât de cât normal. Dar sunt asistenți maternali care au chiar trei copii în regulă. Încercăm pe cât posibil să ținem frații împreună. Problema pe care nu o înțelege foarte multă lume în legătură cu asistenții maternali este că ei lucrează 24 din 24, sunt non-stop în acțiune. Ei beneficiază de concediu doar în acte și, în sfârșit, unii primesc primele de concediu, dar sunt foarte puțini bani. Chiar au nevoie unii dintre ei să iasă măcar o săptămână pe an, să meargă în concediu, nu-și permit pentru că nu am unde să duc copiii respectivi, nu există un alt asistent care să-i țină locul. Pentru unii, a fi asistent maternal este doar o meserie: sunt plătită, am o carte de muncă, dar sunt și asistenți maternali care chiar se atașează de copilul respectiv, care chiar știu să ofere afectivitate, pentru că așa sunt ei, nu neapărat pentru că așa scrie în contractul lor de muncă, că trebuie să se implice cât de cât emoțional și să integreze pe toate planurile copilul în familia respectivă. (D.T. – Asistent social la Direcția Generală de Asistență Socială Prahova, în cadrul Compartimentului de Asistență Maternală)

Salarizarea demotivantă, dar și faptul că domeniul este unul foarte dificil, deoarece presupune un consum emoțional ridicat, sunt principalele explicații oferite de repondenți acestui deficit de personal, care caracterizează întregul sistem de protecție a copilului:

Să recunoaștem! Să lucrezi în fiecare zi cu astfel de familii înseamnă să fii nevoit să vezi copii bătuiți sau să vezi copii cu dizabilități și nu este ușor! Cine poate să facă lucrul ăsta, cine are harul de a lucra într-un astfel de domeniu, rămâne. Dacă nu, nu putem să obligăm pe cineva să lucreze, atâta timp cât omul respectiv este depășit ca problematică. Nu avem cum! Există Facultatea de Asistență Socială, care ne furnizează absolvenți. Dar oamenii nu vor să rămână, oamenii nu vin să lucreze într-un astfel de domeniu. În momentul ăsta, de exemplu, avem grila de posturi ocupată, nu mai putem scoate posturile pentru angajare. Ne îngreunează activitatea, deci vorbim la momentul ăsta. Din punct de vedere al salarizării, la fel, suntem salariați, cu toate problemele pe care le au și ceilalți salariați din alte domenii de activitate. Dacă s-ar găsi o soluție ca persoanele care lucrează într-un astfel de domeniu să aibă salariul un pic mai mare, să se țină cont totuși și de încărcătura emoțională și psihică asupra lor, ar fi foarte bine, poate în felul ăsta i-am determina să vină să se angajeze într-un astfel de domeniu. (C.S. – Șeful Serviciului de Prevenire, Consiliere și Sprijin pentru Copil și Familie din cadrul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecție a Copilului, București, sector 3)

b. Din punctul de vedere al resurselor materiale, reprezentanții D.G.A.S.P.C. remarcă lipsa unor mijloace de transport adecvate, care să le asigure intervenția promptă, atunci când primesc o sesizare. Cei mai mulți susțin că dispun de o singură mașină, cu care sunt nevoiți să se deplaseze pe raza întregului județ. Și cei care lucrează în centrele aflate în subordinea D.G.A.S.P.C. își arată nemulțumirea față de lipsa unui mijloc de transport, activitățile pe care copiii, în special cei din centrele de primire în regim de urgență, le desfășoară în exterior (de exemplu, participarea la cursurile școlare) fiind mult îngreunate și necesitând un efort suplimentar din partea personalului și așa insuficient.

Avem un singur mijloc de transport pentru tot județul, pe toate serviciile de prevenire, într-o stare avansată de uzură. (S.C. – Asistent social la Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Botoșani)

Lipsa mijloacelor de transport și a combustibilului împiedică realizarea unei intervenții prompte. (MS – Asistent social la Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova)

Din punct de vedere al resurselor financiare e loc și de mai bine. Din păcate, Centrul nu dispune de mașină. Datorită condițiilor și crizei, bugetul este așa cum e. Acum, când trebuie să ducem copiii la școală, merg pe jos. Bine că-i școala aproape! Dacă ar fi mai departe, ar fi mai dificil, pentru că ar trebui însoțiți și nu avem suficient personal. (M.I. – Psiholog, Centrul de Primire în Regim de Urgență, aflat în subordinea DGASPC Bacău)

Alte probleme semnalate de reprezentanții acestor instituții vizează lipsa spațiului corespunzător vizitelor în acele centre în care își are locația și „telefonul copilului”. În această situație, întâlnirile dintre părinții și copiii instituționalizați au loc la sediul D.G.A.S.P.C., însă, așa cum arată șeful „Centrului pentru Copilul Abuzat și Neglijat” din județul Prahova, nici aici nu există o cameră amenajată în acest scop:

Părintele agresor dorește să-și vadă copilul, dar centrul are locație confidențială, din cauza telefonului copilului, ei nu pot veni la vizită și atunci merg cu ei la Direcție, acolo, ca să se vadă, așa. Și la Direcție apar alte probleme, că nu avem un spațiu special amenajat, vorbesc pe holuri, deci n-avem o cameră de vizită. (E.R. – Psiholog, Șeful Centrului pentru Copilul Abuzat și Neglijat din județul Prahova)

c. O problemă frecvent menționată de subiecții intervievați se referă la lipsa sau insuficienta implicare a comunității locale (autoritățile locale, vecinii, școala, poliția), care, de teamă sau pentru a evita eventualele conflicte cu părinții, nu sesizează întotdeauna D.G.A.S.P.C. cazurile de abuz sau neglijare.

Consider că și comunitățile locale, primăria și școala, ar trebui să aibă o implicare mai mare în astfel de cazuri. Comunitatea locală are cunoștință de aceste cazuri din familia respectivă. Noi, dacă nu suntem sesizați, nu avem de unde să știm ce s-a întâmplat sau ce se întâmplă în familia respectivă. Este foarte greu, mulți vecini evită, de teamă să ne aducă astfel de sesizări la sediu. Un vecin, un membru al familiei sau primăria ar trebui să intervină în primă fază. Ei ne sesizează doar pentru a scăpa de grijă, pentru a nu răspunde de situația copilului din familia respectivă. (V.D. – Consilier în cadrul Compartimentului Intervenția în Regim de Urgență a Copiilor Străzii din cadrul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova)

Un aspect complementar, care îngreunează munca specialiștilor D.G.A.S.P.C., îl reprezintă faptul că, pe lângă sesizările reale, privind cazurile de copii maltratați și neglijati, aceștia primesc și numeroase reclamații nefondate. Astfel de plângeri sunt formulate în special din partea familiilor aflate în conflict cu vecinii ori în cele în care părinții se află în pragul divorțului și încearcă să folosească minorii pentru a obține drept de cauză.

Am avut un caz când mama acuza tatăl că își abuzează sexual copilul. Toată lumea din Albești Murgu era încordată: și-a abuzat sau nu fata? Părinții trebuiau să se despartă, să facă partajul. Interveneau mulți factori la mijloc, și-atunci, stând de vorbă cu tatăl, cu mama și cu copilul, de mai multe ori, a reieșit, de fapt, că mama se răzbuna pentru o idilă a soțului de nu știu când. Își folosea propriul copil ca unealtă distructivă. (E.R. – Psiholog, Șeful Centrului pentru Copilul Abuzat și Neglijat din județul Prahova)

Au fost câteva sesizări scrise sau la Telefonul Copilului 983, prin care ni se semnală faptul că un copil este maltratat în familie de către mamă sau de către bunică sau de către ambii părinți. Ne-am deplasat acolo împreună cu reprezentanții autorităților locale și am constatat că nu este nimic adevărat din cele relatate, pentru că a fost vorba de o răzbunare. Mama concubinului mamei copilului, cum ar veni, era nemulțumită că băiatul ei se căsătorește cu o fată care are un copil dintr-o altă căsătorie. Și atunci, în ideea de a-i face rău acestei mame și acestei familii, reclamă că este maltratat copilul. Noi constatăm că nu este adevărat, verificăm, stăm de vorbă cu Poliția, luăm referințe despre familie; vecinii, de cele mai multe ori, sunt cei care știu dacă în familia respectivă au loc astfel de evenimente. Sau am avut cazuri, precum următorul: o vecină vine, face o declarație, o sesizare că fetele vecinei ei sunt bătute numai în cap și că urlă toată ziua și că plâng și că sunt într-o

*situație foarte gravă. Ne ducem acolo, chiar sunt revoltați membrii familiei, cum de putem să ne gândim la așa ceva, cum putem să verificăm așa ceva când copiii sunt atât de bine îngrijiți? Și constatăm că, de fapt, e o răzbunare între vecini. Nemulțumiți pe un teren, pe un gard, pe 20 de cm mai la stânga, mai la dreapta, reclamă maltratarea copiilor. Că ei zic că dacă vine Protecția Copilului nu cercetează, îi ia imediat! Există această mentalitate... Noi suntem obligați să mergem, pentru că nu se știe care din aceste cazuri sunt adevărate. Deci nu ne putem permite să le selectăm, să zicem: „S-ar putea să nu”. Sunt cazuri și cazuri. Dar, de obicei, în cazurile acestea neîntemeiate, vecinii ne spun clar: „Doamnă, este răzbunarea mamei concubinului”. Dar această deplasare presupune timp pierdut, bani, benzină etc.... Sau mai sunt cazuri în care părinții unui copil sunt în divorț, până la stabilirea partajului pentru copil, celălalt părinte reclamă faptul că la mamă sau la tată, copilul este maltratat. Mergem acolo și... Acestea sunt cazuri numeroase. (E.V. – **Responsabil de relația cu mass-media, DGASPC Giurgiu**)*

d. O altă problemă, asupra căreia unii participanți la discuții au atras atenția, se referă la mentalitatea unor șefi de serviciu sau directori ai D.G.A.S.P.C., care preferă să ascundă ori să cosmetizeze situația reală și să prezinte activitatea instituției pe care o reprezintă într-o lumină favorabilă.

*Chiar săptămâna trecută am avut o problemă la nivel de serviciu: una dintre colege a încercat să-l contacteze pe unul dintre directori, să-i comunice problema respectivă, dar nu a putut să-l contacteze pe nici unul dintre ei și a sunat direct la Consiliul Județean. Era o problemă destul de urgentă și trebuia să știe cineva de ea. Cei din conducere au fost foarte supărați pe colega respectivă, de ce am anunțat Consiliul, pentru că la Consiliul Județean trebuie să ajungă doar lucrurile bune... Sunt convinsă că n-o să se schimbe sistemul și n-o să putem face nimic, atât timp cât cei care ne pot ajuta nu știu de problemele noastre. Atât timp cât facem ca rapoartele noastre să fie bune și pozitive, nu au cum să ne ajute, pentru că li se ascunde realitatea. Chiar în toamnă a fost control pe asistență maternală și s-au cerut dosare la control de la fiecare asistent social, să predea câteva dosare, și, evident că toată lumea a dat dosare recente, care erau puse la punct, nu contează că erau încă 30 de dosare nelucrate de nu știu cât timp. Cei care au venit în control au văzut, vai, ce bine, ați făcut totul la timp, toate-s bune și frumoase... (D.T. – **Asistent social la Direcția Generală de Asistență Socială Prahova, în cadrul Compartimentului de Asistență Maternală**)*

4. COLABORAREA CU INSTITUȚIILE IMPLICATE ÎN ASIGURAREA PROTECȚIEI DREPTURILOR COPILULUI

Majoritatea reprezentanților D.G.A.S.P.C. intervievați susțin că au o colaborare deficitară cu primăriile aflate în raza lor de acțiune, din cauza lipsei de personal și a slabei pregătiri profesionale a acestuia. Autoritățile locale sunt acuzate de reponenți că furnizează anchete sociale incomplete și nu întotdeauna realizate la fața locului ori că întârzie transmiterea evaluărilor făcute. În plus, așa cum am mai arătat, acestora li se reproșează că neglijează aspectele care vizează protecția

drepturilor copilului și uneori chiar tolerează cazurile de abuz, pentru a nu intra în conflict cu părinții agresori.

E o problemă, una puțin mai delicată, și mă refer la colaborarea cu autoritățile publice locale. Am subliniat și mai devreme că, deși au înființate centre de asistență socială, birouri care se ocupă cu asistență socială, la Protecția Copilului sunt foarte puține persoane care au studii de specialitate, iar asistenții sociali din primării se ocupă, practic, și cu alte componente ale asistenței sociale (e vorba de venitul minim garantat, alocații și așa mai departe). Și, din păcate, se neglijează partea de protecție a copilului. (A.M. – Asistent social la Direcția de Asistență Socială și Protecție a Copilului Dâmbovița, „Serviciul Urgență și Telefonul Copilului”)

Colaborarea cu poliția a fost apreciată de specialiștii D.G.A.S.P.C. participanți la discuții ca fiind, în general, una pozitivă, cele două instituții organizând împreună mai multe întâlniri și campanii de prevenire a violenței îndreptate împotriva copilului. În majoritatea cazurilor, cooperarea cu aceștia s-a consolidat în timp, relațiile au devenit informale, astfel încât, așa cum menționează Șeful Serviciului Prevenire, Consiliere și Sprijin pentru Copil și Familie din cadrul D.G.A.S.P.C. București, sector 3, *atunci când ne confruntăm cu o problemă, știm cui ne adresăm direct, nu printr-o adresă în scris.*

Cu toate că experții implicați în protecția drepturilor copilului din anumite județe susțin că poliția nu îi însoțește întotdeauna atunci când se deplasează la domiciliul unui presupus abuzator, acest fapt se datorează, în opinia lor, nu unei proaste cooperări între cele două instituții, ci volumului mare de muncă al polițiștilor și numărului insuficient al acestora. Din aceste motive, nu există întotdeauna o persoană disponibilă la momentul la care D.G.A.S.P.C. primește o sesizare de abuz.

Colaborarea cu instanțele de judecată a fost apreciată, de majoritatea repondenților, ca fiind una dificilă, din cauza supraaglomerării acestora și a termenelor lungi de judecată.

Și în ceea ce privește relația cu școala, repondenții au semnalat existența anumitor carențe de cooperare. Astfel, o parte din cei intervievați susțin că unii directori de școală nu au avut disponibilitatea de a-i sprijini pe reprezentanții D.G.A.S.P.C. în demersurile lor. Consilierul din cadrul compartimentului Intervenția în Regim de Urgență a Copiilor Străzii, din cadrul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova, descrie un asemenea episod:

În familie nu puteam intra, să-l urmăresc pe stradă pe copil nu-i știam programul, la telefonul fix răspundea doar mama, singura soluție era să mă duc la școală. Mi s-a cerut adresă scrisă, fac adresă, stabilesc data, și am cerut o caracterizare, la care am primit trei rânduri, în care îmi spunea ceea ce știam, de fapt. Copilul se numește... fiul lui... cu domiciliul... este elev în clasa a ... cu domiciliul în... (V.D. – Consilier în cadrul Compartimentului Intervenția în Regim de Urgență a Copiilor Străzii din cadrul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Prahova)

Mai mult, arată aceștia, există cadre didactice care nu cunosc îndeajuns de bine drepturile copilului, motiv pentru care nu intervin și nu sesizează întotdeauna cazurile de abandon școlar sau de neglijare a procesului educațional.

Colaborarea cu școala este așa și așa. Dau câteva exemple. A fost un cadru didactic, care știa de existența unui caz de abandon școlar. Fata mai mare stătea acasă pentru a avea grijă de frații mai mici. Și a spus: „Nu am sesizat protecția copilului” – pentru că e vorba de o exploatare a copilului, căruia nu-i mai este respectat dreptul la educație – „pentru că am înțeles că, dacă aș chema, s-ar face o instituționalizare”. Această instituționalizare nu se face în toate cazurile, pentru că, în primul rând, se urmărește sprijinirea familiei, pentru a depăși situația de risc în care se află. Sprijinire care se face de către autorități, în primul rând. Instituționalizarea este ultima soluție și numai dacă se constată că acel copil se află într-o situație de risc în familia lui. Sunt cadre didactice care nu ne sesizează, în cazul în care copiii au abandonat școala, și nici nu intervin! Mai este mentalitatea oamenilor care permit exploatarea prin muncă a copiilor, nesusținând autoritățile. Deci pentru ei este absolut firesc ca acel copil să nu se mai ducă la școală, să nu îi fie respectat dreptul la educație și în schimb să muncească, existând mentalitatea: „copilul de mic trebuie să muncească” sau „decât să fure, mai bine să muncească”. Există aceste mentalități și nu se cunoaște legea, care spune clar că munca este permisă de la o anumită vârstă și un anumit număr de ore pe zi. Și acești oameni nu știu nici că faptul că acești copii abandonează școala în favoarea muncii reprezintă exploatarea copilului prin muncă. (E.V. – Responsabil de relația cu mass-media, DGASPC Giurgiu)

Un alt aspect criticat de cei intervievați, în ceea ce privește implicarea școlii, vizează faptul că, deși această instituție a organizat diverse întruniri, la care au participat elevii, părinții, reprezentanții D.G.A.S.P.C., ai poliției și jandarmeriei, acestea nu s-au desfășurat niciodată în mediul rural, mediu în care riscul de victimizare al copiilor este mult mai ridicat decât în cel urban. În plus, arată specialiștii, școala ar trebui să colaboreze mult mai strâns cu familia.

Și reprezentanții centrelor aflate în subordinea D.G.A.S.P.C. și-au exprimat unele nemulțumiri față de cooperarea cu anumite unități de învățământ. Astfel, aceștia declară că, deși nu au existat dificultăți în relația lor de colaborare cu școlile speciale, au întâmpinat probleme din partea profesorilor care predau la școlile normale. Psihologul Complexului de Servicii Comunitare de la Târgoviște explică:

R: Pe unde am avut copii în școlile normale, în cele din urmă au fost respinși. I: Și de profesori și de colegi? R: De colegi nu neapărat, de profesori, da. Ei au tulburări de comportament și orice respingere din partea celorlalți o resimt și devin agresivi la un moment dat sau vorbesc urât sau se poartă într-un anumit fel cu colegii și normal că sunt respinși. Aici cred eu că ar trebui o mai bună colaborare între noi și profesori, care sunt specialiști și care ar trebui să înțeleagă situația lor. (M.G. – Psihologul Complexului de Servicii Comunitare „Floarea de Colț” din Târgoviște)

Referitor la O.N.G.-uri, repondenții susțin că numărul acestora nu este suficient, iar cele care există sunt specializate pe găzduirea copilului aflat în dificultate și nu pe derularea unor programe, care să ofere sprijin familiilor din care provin acești minori ori copiilor, care, odată ajunși la vârsta majoratului, au nevoie să își găsească un loc de muncă și o locuință.

Aproape toți cei intervievați menționează lipsa colaborării cu biserica și cu comunitatea formată din vecinii și rudele familiilor în care se produc abuzuri. Majoritatea acestora, arată repondenții, preferă să adopte o atitudine pasivă, de neimplicare, motiv pentru care nu sesizează cazurile de maltratare și refuză să dea declarații scrise, în calitate de martori.

Să știți că aici la centru, unul din preoți locuiește lângă noi. Și eu îi spun: „părinte, vă rog, veniți să-i împărtășiți pe cei 8 copii?”. A venit părintele și ne-a împărtășit copiii, dar cu noaptea în cap, fiindcă se ducea undeva la țară, la o slujbă. Aș fi vrut să-l întreb de ce nu și-a găsit timp să vină mai des, doar stă la două case de noi? (E.R. – Psiholog, Șeful Centrului pentru Copilul Abuzat și Neglijat din județul Prahova)

Nu vor să se implice. Există un proverb indian care zice că e nevoie de un sat întreg să crești un copil. Adică toată lumea se implică în activitatea respectivă. Acuma nu mai vor. Ce se întâmplă în familia cutărescu nu mă interesează. Și din ce cauză? Probabil că nu avem încă educația asta, că trebuie să luăm atitudine. Avem atâtea situații, în care vedem pe stradă că se fură și întorcem capul, vedem persoane că se bat și nu ne interesează. De ce să ajung să fiu martor, să fiu pus în niște situații jenante? Nu, mai bine mă protejez, făcându-mă că nu văd. Ideea asta de respect pentru familie se oprește la ușă. (M.T. – Psiholog în cadrul Penitenciarului din Ploiești)

5. APRECIERI CU PRIVIRE LA CADRUL LEGISLATIV ÎN DOMENIUL OCROTIRII DREPTURILOR COPILULUI

Cei intervievați subliniază faptul că legislația actuală cu privire la protecția și promovarea drepturilor copilului suferă de o serie de deficiențe. În primul rând, arată aceștia, cadrul legislativ se ocupă mai mult cu definirea drepturilor copilului și mai puțin cu stabilirea unor obligații clare, care revin instituțiilor de profil. În plus, legea nu prevede instrumente standard de lucru pentru toate categoriile de profesioniști implicați în domeniul ocrotirii drepturilor copiilor (asistent social, psiholog, psiholog la D.G.A.S.P.C., asistent social la primărie, cadru didactic, polițist și medic de familie) și nu oferă toate pârghiile (asistentului social sau polițistului) pentru a scoate imediat minorii din mediul familial disfuncțional, în care aceștia cresc.

De asemenea, cu toate că legislația prevede existența anumitor servicii în componența D.G.A.S.P.C., acestea nu răspund tuturor nevoilor beneficiarilor.

Nu există niciun centru sau serviciu care să ne ajute să colaborăm mai bine cu familia copilului, s-o sprijinim într-un fel sau să le găsim membrilor ei un loc de muncă sau o locuință. Sunt cazuri în care părinții vin cu copiii la noi la birou și ne aduc tot ce trebuie, certificatele de naștere, fișele medicale: „Las copilul la voi până îmi rezolv problemele de sănătate (nu mai au locuință sau nu mai au serviciu). Vor să-și țină copiii, nu sunt acuzați, nu manifestă abuz în familie, deci pot foarte bine să-și țină copilul, să-l îngrijească, să-l crească, dar nu sunt sprijiniți, nu are cine să-i sprijine, nu au posibilități materiale. (D.T. – Asistent social la Direcția Generală de Asistență Socială Prahova, în cadrul Compartimentului de Asistență Maternală)

Mai mult, în anumite județe, unele din aceste servicii nici nu au fost dezvoltate, din cauza lipsei fondurilor și a personalului insuficient. Este vorba de centrele de îngrijire de zi, centrele de consiliere și sprijin pentru părinți, centrele de pregătire a integrării și reintegrării copilului în familie. (B.M. – Șeful Serviciului Prevenire-Recuperare pentru Copilul Abuzat/Neglijat, Complexul de Servicii Comunitare „Sf. Andrei” Ploiești).

Alte lacune ale legislației vizează, în opinia celor intervievați, procedurile dificile cu privire la decăderea din drepturile părintești, lipsa unor programe de consiliere pentru părinții abuzatori, de tipul „școala părinților” sau „cum să devenim părinți mai buni”, lipsa unei prevederi legale cu privire la obligația părinților abuzatori de a efectua astfel de cursuri ori de a participa la consilierea psihologică, în vederea conștientizării nevoilor psihoafective ale copiilor (M.F.M. – Șeful Complexului de Servicii Comunitare Destinate Protecției Copilului din subordinea D.G.A.S.P.C. Botoșani).

Un alt aspect al legislației în vigoare, criticat de către subiecții intervievați, se referă la dificultatea probării și sancționării cazurilor de maltratare. Așa cum menționează unii participanți la discuții, dacă acei părinți, care săvârșesc fapte extreme, dar evidente, precum omor și incest, ajung să fie condamnați și pedepsiți penal, cei care își neglijează copiii ori îi abuzează emoțional sunt foarte rar sancționați de autoritățile abilitate.

Nu în ultimul rând, susțin specialiștii intervievați, nu există o prevedere legislativă care să-i sancționeze pe cei care fac reclamații false.

În situațiile în care reclamațiile sunt neîntemeiate, faptul că noi ne ducem câteodată și de mai multe ori la aceeași familie să verificăm cele sesizate telefonic sau în scris privind maltratarea unui copil, poate avea efecte nedorite în sensul că: mama începe să plângă, se sperie, copilul nu înțelege, a doua zi prin sat se vorbește: „Au venit să-i ia copiii”, fără să se știe de ce, nici dacă a fost întemeiată sau nu sesizarea. Apoi încep suspiciunile, cine a făcut reclamația, certuri între vecini, că poate nu un vecin a făcut reclamația, ci o rudă îndepărtată, dintr-o altă localitate, doar din dorința de a-i face rău. Și intervin conflicte și incidente, noi nu avem cum să spunem cine a făcut reclamația, pentru că reclamațiile sunt confidențiale, și apoi o serie întreagă de conflicte, generate de reclamația neîntemeiată. Aceste reclamații ne îngreunează activitatea! (E.V. – Responsabil de relația cu mass-media, DGASPC Giurgiu)

6. PROPUNERI ȘI SUGESTII PENTRU O EVENTUALĂ ÎMBUNĂTĂȚIRE A CADRULUI LEGISLATIV ȘI INSTITUȚIONAL PRIVITOR LA PROTECȚIA COPILULUI

Printre cele mai viabile sugestii de îmbunătățire a cadrului legislativ și instituțional menționate de respondenți se numără:

1. definirea clară a conceptului de „interes superior al copilului” și reflectarea acestuia în actele normative și legislative naționale (*N.A. – asistent social în cadrul Complexului de Servicii Comunitare „Sf. Andrei”, Serviciul Prevenire Recuperare Copil Abuzat/Neglijat, Ploiești*);

2. dezvoltarea serviciilor sociale primare, care evaluează necesitățile copilului și ale familiei, în vederea prevenirii intrării în starea de dificultate. Redefinirea de către structurile existente – unitățile de învățământ, de sănătate, de asistență socială a misiunii lor, pentru a acționa în vederea respectării interesului superior al copilului și prevenirii instituționalizării acestuia (*N.A. – asistent social în cadrul Complexului de Servicii Comunitare „Sf. Andrei”, Serviciul Prevenire Recuperare Copil Abuzat/Neglijat, Ploiești*);

3. legiferarea unor pedepse clare pentru părinții care încalcă drepturile copilului (*N.A. – asistent social în cadrul Complexului de Servicii Comunitare „Sf. Andrei”, Serviciul Prevenire Recuperare pentru Copilul Abuzat/Neglijat Ploiești*);

4. simplificarea și clarificarea legii pentru intervențiile în regim de urgență, inclusiv prin acordarea unei puteri decizionale asistentului social ori polițistului. Înființarea Tribunalului pentru Minori (*M.F.M. – șeful Complexului de Servicii Comunitare Destinate Protecției Copilului din subordinea D.G.A.S.P.C. Botoșani*);

5. încurajarea adopției, ca măsură specială de protecție a copilului aflat în dificultate (*B.M. – șeful Serviciului Prevenire-Recuperare pentru Copilul Abuzat/Neglijat din cadrul Complexului de Servicii Comunitare „Sf. Andrei” Ploiești*);

6. multiplicarea programelor de consiliere și a cursurilor pentru părinți. (*L.I. – asistent social la Direcția Generală de Asistență și Protecție Socială a Copilului Dâmbovița, în cadrul Serviciului de Recuperare pentru Copilul Victimă a Abuzului, Neglijării sau Traficului*). În acest sens, o parte din subiecții intervievați susțin că acestea ar trebui să aibă un caracter obligatoriu pentru toți cei care își abuzează copiii, în timp ce alții consideră că participarea ar trebui să aibă, în continuare, un caracter voluntar, deoarece, în cazul în care părinții vor fi forțați să participe, rezultatele nu vor fi dintre cele dezirabile.

Aici e vorba și despre educație, fără îndoială, pentru că o persoană sau o familie cu un nivel educațional relativ scăzut nu înțelege bine nici măcar conceptul de consiliere psihologică, darămite faptul că întâlnirile astea repetate, a căror întindere variază, până la urmă le poate ajuta să găsească răspunsurile la problemă. (L.I. – asistent social la Direcția Generală de Asistență și Protecție Socială a Copilului Dâmbovița, în cadrul Serviciului de Recuperare pentru Copilul Victimă a Abuzului, Neglijării sau Traficului)

Eu aş sfătui părinții să meargă la școală, să facă și ei cursuri despre cum să fie părinți buni. Să fie obligați. N-au cum să știe din instinct, pentru că au preluat și ei modelele părinților și, în momentul în care s-a schimbat rolul femeii în societate și a trebuit să meargă și ea la serviciu, să aducă bani acasă, s-a dereglat total familia românească. Rolul femeii în familie era să îngrijească de copii și rolul bărbatului să aducă bani acasă. Când femeia, să zicem, a evoluat, – nu știu dacă a fost o evoluție – și și-a asumat și ea alte roluri, în afară de cel de soție și mamă, bărbatul nu a putut să preia o parte din rolurile ei și s-a creat un dezechilibru. Eu cred că din această cauză familia românească e atât de dată peste cap. (V.P. – Psiholog la Penitenciarul de femei Târgșor)

Din punctul de vedere al resurselor umane, experții susțin suplimentarea numărului de specialiști din centrele aflate în subordinea D.G.A.S.P.C., precum și formarea profesioniștilor (polițiști, procurori, judecători, asistenți sociali din cadrul primăriilor) specializați în lucrul cu copiii-victime ale violenței și abuzurilor.

Nu în ultimul rând, cei intervievați subliniază necesitatea popularizării drepturilor copilului și sensibilizarea opiniei publice, prin diverse campanii, în vederea îmbunătățirii atitudinii și comportamentului general al oamenilor, cu privire la problema copilului și a familiei aflat/e în dificultate sau în situații de risc.